

היטב היטב, ודוק מינה טובא טובא ואוקי באתרין). ובפרט כי מי אני אשר אוכל לדבר על אחרים ח"ו. ואם בכ"ז ח"ו ימצא כחיבורי זה, ובשאר החיבורים אשר עתיד אני לחבר ולהו"ל בעה"י ובשועתו, איזה ביטוי קשה או סגנון חריף וכל כיוצא בזה, לאו אדעתי הוא, ופליטת קולמוס הוא שלא מדעת הבעלים. והריני מבטלו בזה ביטול גמור כחרס הנשכר, וכדבר שאין בו ממש לא שרירין ולא קיימין כי שגגה היא. וכן לאידך גיסא, במקומות אשר כתבתי לשון שאולי נראה בו חוסר יראה על רבותינו גאוני אר"ש אשר חלקם בארץ החיים נ"ע, ועם אלה אשר חיים עדנה עימנו כהיום הזה שיכלט"א, וחלילה לא משום חברותא קמי רבנן נקיטנא בהאי לישנא ח"ו, אלא שלפעמים ראיתי בדב"ק דברים יקרים ונפלאים אשר דברינו מכוונים לדבריהם, או איזה ביאור נחמד ויקר אשר לפי ביאורם זה יתיישבו כמה קושיות וכיוצ"ב, עצור במילין לא אוכל ובעת שציינתי הדברים לעצמי, אגב שיטפא

הקדושה לכוין לאמיתה ולא נכשל לעולם ועד, למען לא נבוש בעוה"ז ולא נכלם לעוה"ב, כי מלבד זה אין נוכל לסמוך על מיעוט ערכינו פחות שבכרכי"ן וקוצר דעתינו, ואיך נוכל לומר שהתבוננו בכל מה שראוי להתבונן בכל סוגיא, ולחפש חיפוש מחיפוש בכל המקום אשר ראוי לחפש בו בדברי רבותינו, ודי בזה. והשי"ת השומע קול תפילת עמו ברחמים יקבל עתירתנו ברצון, ולא ימנע טוב להולכים בתמים כי אחר כוונת הלב הן הן הדברים האמורים. (*) ולכן כל לומד אשר מפלפל ומורה יזהר מלהיות כבן סורר ומורה, וכזה תשרה עליו רוח הבורא. וכאן הנני מגלה דעתי הקצרה כמודעה רבה, כי השתדלתי להזהר בזה במשנה זהירות מלדבר לשון אשר יש בו פגיעה במקום בכבודו של מחבר או ת"ח כל שהוא, יהיה מי שיהיה, כי לא כאלה חלק יעקב. (ועי' היטב בדברי הנצי"ב בס' העמק דבר (בפתיחה לספר בראשית), מש"כ לבאר שם בסיבה שנקראו אבותינו ישרים. ע"ש

ליה, ודמטמן לן גליא קדמוהי, לולא דמיסתפינא היה קצת אפשר לשכך את חמת הקושיה הגדולה הזאת כי נעלמה ממנו גמ' מפורשת, ולומר, כי הנה דברי הרב המגיד הם בהל' מכירה פרק א, הלכה ד' נולא כמו שמצויין בב"י פ"ה מהל' מכירה — והוא ט"ס), ודברי רבינו ירוחם הם בס' משרים (נתיב יא, ח"א), ואולי לפני הב"י היתה שם הגירסא פ"ק דקידושין דף ג', ונפל ט"ס בספרים במקום "דף יג" נשמט היר"ד ונכתב "דף ג", ומרן ז"ל בעומק בינתו בא להעמיד גירסא זו דבגמ' קידושין דף ג' מבואר דאין קרקע נקנית בפחות משה פרוטה. ולעולם אה"נ גלוי וידוע היה לפני כסא כבודו דמרן ז"ל דברי הגמ' דקידושין יג' ששם מפורש דאין קרקע נקנית בפחות משו"פ, אלא דבא ליישב את הגירסא הנמצאת בדברי הראשונים הנ"ל, ובאמת בדברי הרב המגיד בדפוסים שלפנינו בהל' מכירה שם (פ"א, ה"ד) כך מצויין, "מימרא פ"ק דקידושין (דף ג'), אולם ברכינו ירוחם מצויין בסתמא פ"ק דקידושין. אולם האמת היא דיש להתבונן בענין הציונים הללו אשר בהרב המגיד מידי מי נגזרו ואם היו כבר בזמן מרן ז"ל, וראה בדברי השד"ח בכללי הפוסקים (סי' יד, אות ד) שעמד שם בענין הציונים שבהגהות הרמ"א אם נעשו על ידו, או אח"כ נעשו ע"י המדפיסים כשנדפסו השו"ע עם הגהות הרמ"א, ע"ש. והכ"נ דילמא המדפיסים לקחו ציון זה בדברי הרב המגיד מתוך דברי הב"י. וק"ל. ואולי עוד יש ליישב בדוחק, דהא דמרן עמד לציון מקור לדין זה דאין קרקע נקנית בפחות משו"פ, מהאי דהגמ' בדף ג' דהתם מיירי בעיקר בענין שו"פ דקידושין, לרמוז כי הרבה מדיני כסף קידושין שייכי ג"כ בכסף קנין קרקע, עי' בשער משפט חר"מ (סי' קצ, סק"א) אשר כתב שם, ויראה לי דאם גול כסף מאחר וקנה בה קרקע לא קנה, דהא קידושי אשה בכסף ילפינן לה בש"ס רפ"ק דקידושין קיחה קיחה משדה עפרון, וא"כ כי היכי דבקידושי אשה אם קידשה בגול דאחרים אינה מקודשת, ואפילו אם

(*) וידוע אשר היה אומר הגאון ציס"ע ר"י קנייבסקי זצ"ל, כי אפילו מחבר ששכח ונעלמה ממנו גמ' מפורשת לפי שעה, אין כ"כ להרעיש ע"ז, כי רבינו מרן "הבית יוסף" ז"ל הוא מליץ טוב וסגור בעדו. דהנה הטור בחר"מ (סי' קצ) כתב, קרקע נקנה בכסף, ואין נקנה בפחות משה פרוטה. וכתב ע"ז הב"י, ואין נקנה בפחות משה פרוטה, כתב רבינו ירוחם דהכי איתא בפ"ק דקידושין, וכ"כ הרב המגיד בפ"ה מה' מכירה. ונראה דהיינו מדאמרין בריש קידושין (דף ג, ע"א) אשה בפחות משה פרוטה לא מקניא — לגירסת ר"ת, וכתבו התוס' דטעמא משום דגמר קיחה קיחה משדה עפרון, דכתיב ביה כסף ובפחות משה פרוטה לא מיקרי כסף. ע"כ. ולכאורה הוא פלא דהרי בפשטות מש"כ רבינו ירוחם והרב המגיד דהכי איתא בפ"ק דקידושין, כוונתם להא דאמרו בגמ' פ"ק דקידושין בדף יג, ע"א. כשם שאין אשה נקנית בפחות משה פרוטה, כך אין קרקע נקנית בפחות משה פרוטה. דבגמ' זו מפורש להדיא האי דינא דאין קרקע נקנה בפחות משה פרוטה, ואילו הב"י מדקדק להאי דינא מהגמ' בדף ג, ע"א שאינו מפורש שם דבר זה להדיא אלא ילפינן לה מדיוקא, וגם זה רק לגירסת ר"ת. עכת"ד. והובאו הדברים בס' פניני רבינו הקהלות יעקב עמוד עד, יעו"ש. והרה"כ שם הוסיף וכתב, כי הנה באמת בשו"ע חר"מ סי' קצ, ס"ב שהובא שם דין זה, הגר"א בביאורו (שם, סק"ג) כתב, שוה פרוטה — קידושין יג, ע"א. והיינו הגמ' המפורשת בענין זה. ורע"א בחידושי בשו"ע (שם) עמד ג"כ להעיר על דברי באר הגולה (שם, אות ד), שציון בהאי דינא את דברי הגמ' בקידושין ג, ע"א כדברי הב"י, וכתב ע"ז רע"א, "הקשה לי חכם אחד הא כן הוא מימרא מפורשת קידושין יג, כשם שאין אשה מתקדשת בפחות משה פרוטה, כן אין קרקע נקנית בפחות משה פרוטה. וצ"ע. ע"ש. ואולי באמת לחומר הקושיה הזאת כי היכי דלא ליקשי על מרן הבית יוסף, יוסף הוא השליט דכל רו לא אניס

דלישנא אהבה קלקלה השור"ה, ומגודל השמחה שבדברים היתה פליטת קולמוס דנקטינן בלישנא דא שהוא של חיבה וכיוצ"ב, שאולי אינו לפי כבודם. ואיברא שבהבאת הדברים למזבח הדפוס, עמדתי בין השאר לחפש ולתור בכמה בדיקות להשמיט ולסקל לשונות כאלו, אולם אולי עדין נשארו לשונות כאלו בין השיטין ועין לא ראתה, ועליהם הדברים מכוונים. וראה בשו"ת תורה לשמה (סי' רנא) שהביא שם שאלה בענין תלמיד אחד שכתב לרבו במכתב אחד בזה"ל, רב חביבא רבי פלוני וכו', והקפידו עליו חביריו שקרא את רבו בתואר זה של רב חביבא, כי זה יאמר בשנים שהם שוים זע"ז במעלה שאז קורא לחבירו רב חביבא אך תלמיד לרבו נראה זה זלזול בכבוד, יורינו אם יש קפידא בזה. והשיב, אין קפידא בזה דהכי איתא בגמ' דמציעא דף עו, ע"ב דאמר רב על ר"ת דודו חביבי אמר אי הואי אנא לא יהיבנא ליה כלל וכו', וידוע כי רבי חייא היה רבו של רב וכדמוכח מן הגמ' בכמה דוכתי, והכי איתא בירושלמי פ"ט דכלאים ובמדרש רבא בראשית פ' לג, דבאותם שלוש יום שכעס רבי על ר"ח ונהג בהם נזיפא למד רב מר"ח כל כללי דאורייתא ע"ש, והרי הוא רבו וקורא אותו בשם חביבי. עכת"ד, ע"ש. [והן אמת דעי' בס' סדר הדורות בסדר תנאים ואמוראים אות א (במער' אבא אריכא, אות ג) שהביא ב' פירושים במאי דהוה קרי רב לרבי חייא חביבי, דרש"י בערוכין (יב, ע"ב) פירש על שם שהיה אחי אביו ואימו, והערוך כתב כלומר יקירי ואוהבי. ע"ש].

ואף גם זאת אודה ולא אבוש, כי אחר שהחלטתי בנפשי לאדפוס לחיבורי זה כוונתי בו ג"כ כי בכך אזכה אשר שפתותי יהיו ג"כ דובכות, וכעין הא

גזל מעות בעין וקידש בהם אשה אינה מקודשת כדאיתא בקידושין דף נב, ע"ב, א"כ הכ"נ לענין קנין כסף לא קנה. דהא לכמה דברים מדמינן מכירה בכסף לקידושי אשה. עכת"ד. ע"ש. וראה גם בערך השולחן למהר"י טייב בחור"מ (סי' קצ, סק"י), ע"ש. וא"כ אולי יש לומר דלזה הביא מרן בב"י לצייין לדברי הגמ' הללו דקידושין דף ג, לרמוז דסמכינן ליה את ענין המכירה לענין הקידושין, ושווין הם זה לזה. אלא דיש להעיר ע"ז דהא דבר זה נשמע ג"כ מדברי הגמ' בדף יג דאמרינן התם כשם שאין האשה וכו' כך קרקע, והיינו דשווין הם, דכל כשם מורה שהן שווין עי' משנה ברכות (נד, ע"א) וברש"י שם — ובגמ' דברכות (ס, ע"ב), יעו"ש. ודוק. וראה גם בתוס' ד"ה כשם וכו', יעו"ש. ויש לפלפל עוד לפ"ז, וצ"ע.

והנה בס' הנ"ל כתב לצייין ג"כ על חידושי הרי"מ לחור"מ (סי' קצ, סק"ד), ובאמת מצאתי שם, שעמד במפורש

דאיתא בגמ' יבמות (צו, ע"ב), דאמרינן התם, אזל ר' אלעזר אמר לשמענתא בי מדרשא ולא אמרה משמיה דרבי יוחנן, שמע רבי יוחנן איקפד וכו', ורבי יוחנן מ"ט קפיד כולי האי, דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב אגורה באהלך עולמים, וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים אלא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע יה"ר שיאמרו דבר שמועה מפי בעוה"ז. דא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפי בעוה"ז שפתותיו דובכות בקבר. ע"כ. [ועי' במדרש תלפיות (אות כ, ענף כישוף), שכתב שם, ואל יקשה בעיניך איך יתכן ששפתותיו של מת דובכות בקבר וכו', ועמד לבאר שם ענין זה, יעו"ש]. ומהאי חזינן עד כמה איקפד ר' יוחנן שתאמר ההלכה בשמו, למען יהיו שפתותיו דובכות, ואשר בודאי לא נחסר לו מתורה ומצוות וכו', ואפ"ה איקפד, (ואולי היינו משום שלא הניח בן באחריתו, עי' גמ' ברכות (ה, ע"ב) דין גרמא וכו' וב"ב (קטז, ע"א), וברשב"ם (שם). וראה גם בסדר הדורות (סדר תנאים ואמוראים, אות י', ערך ר' יוחנן אות ב) ע"ש. ולהכי נצרך טפי לדבר זה. וצ"ב). ובאמת מהאי טעמא נראה לכאורה, דלא סגי להוציא החיבור בעילום שם, כי בפשטות לא סגי לענין זה דיהיו שפתותיו דובכות וכו' רק אמירת השמועה, אלא יש להזכיר ג"כ את שם אומרה. ואיברא דמלשון הגמ' בסנהדרין (צ, ע"ב) דייק טפי האי מילתא, דהגידסא שם היא, דאמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק, כל מי שנאמרה "הלכה בשמו" בעוה"ז, שפתותיו דובכות בקבר שנאמר דובב שפתי ישנים. ע"ש. הרי דנקט ליה התם הלכה בשמו. אולם בגמ' דבכורות (לא, ע"ב) דאיכא נמי להאי מילתא, איתא התם הגירסא כהא דהגמ' ביבמות שמועה מפיו, ע"ש. מ"מ י"ל דיוכיח עליו ריעו כי האי שמועה מפיו

על קושיה זו דמדוע מרן בב"י יעזוב צדיק את דברי הגמ' המפורשים בדף יג, ויתפוס את דברי הגמ' בדף ג שאין הם מפורשים וגם הם תלי בדברי התוס', וראיתי שם בס"ד כי בריש דבריו כתב לעורר כדברינו הנ"ל, דלכאורה דבר זה נגרם מחמת שכרב המגיד מצויינים דברי הגמ' פ"ק דקידושין דף ג, אולם תיכף ומיד כתב ע"ז כי הדבר פשוט שהוא ט"ס וצריך להיות ברהמ"ג דף יג, ובפרט שאין דרכו של הרמב"ם לכתוב מה שאינו בש"ס, [ויש לצייין כי לכאורה מדבריו אלו של הרי"מ מבואר דהציונים הללו שכרב המגיד היו גם לפני מרן הבית יוסף, ועוד שהרמב"ם אינו כותב אלא דין מפורש בש"ס — וכבר כתבנו בס"ד מענין כלל זה בכמה מקומות — והיינו דאפילו אם יש דיוק מפורש בש"ס עדין לא חשיב להרמב"ם מפורש, עד שיהיה מפורש ממש, וק"ל]. ועכ"פ בסוף דבריו עמד ליישב את דברי מרן בב"י, וכן את דברי הפרישה ובאר הגולה שם שציינו על דברי הגמ' דקידושין דף ג, דחלילה לומר דנעלם מהם ש"ס מפורש. ע"ש.